

A 1856/hállbart

Flytjandi Norræn vinstri græn
Afgreiðsla Norræna sjálfbærninefndin

Þingmannatillaga um ábyrgð fyrirtækja, mannréttindi og eignarrétt yfir náttúruauðlindum**Tillaga**

Norræn vinstri græn leggja til að

Norðurlandaráð beini þeim tilmælum til ríkisstjórna Norðurlanda

að þær beiti sér á virkan hátt fyrir því að lagalega bindandi samningur Sameinuðu þjóðanna um ábyrgð fjölþjóðafyrirtækja á mannréttindum (Binding Treaty) verði samþykktur;

að þær beiti sér fyrir sameiginlegum stuðningi innan ESB við samninginn;

að þær beiti sér með virkum hætti fyrir því að eignarréttur yfir náttúruauðlindum verði áfram í höndum einstakra landa og almennings en ekki einkaeign sem er fól fyrir fjölþjóðafyrirtæki;

að þær kanni hvort gildandi reglur og löggjöf landanna nægi til að tryggja að ríkisfjárfestingar utan Norðurlanda virði mannréttindi og eignarrétt yfir náttúruauðlindum.

Bakgrunnur

Fjölþjóðafyrirtæki eru ráðandi í heimsbúskapnum og hvað varðar yfirráð yfir náttúruauðlindum jarðar. Fyrir vikið eru fyrirtækin valdamikil og ráða miklu um hvert stefnir í heiminum. Því miður hefur valdið ekki falið í sér virðingu fyrir mannréttindum og efnahagslegu jafnvægi.

Mörg dæmi eru um fjölþjóðafyrirtæki sem nýta sér náttúruauðlindir án tillits til hags heimamanna, mannréttinda eða umhverfisins. Í mörgum tilvikum gerir þetta heimaönnum erfitt fyrir að stunda sjálfsþurftarbúskap, meinar þeim aðgang að nauðsynlegum auðlindum og veldur mengun sem bitnar á íbúum, skepnum og náttúru. Þá hefur komið í ljós að baráttufólk fyrir umhverfinu og réttindum frumbyggja sem andmælir ágangi fjölþjóðafyrirtækjanna hefur orðið fyrir ofsóknum og hótunum og dæmi eru um að aðgerðasinnar hafi látið lífið.

Einnig á Norðurlöndum er baráttan um eignarrétt yfir náttúruauðlindum og kaup fjölþjóðafyrirtækja á fiskikvótum pólitískt og lagalegt vandamál. Í Færeyjum var fiskveiðilöggjöfinni breytt í þá veru að útlendir aðilar gátu ekki keypt veiðileyfi en löggjöfinni hefur verið breytt á ný og er eignarhald útlendinga nú leyft til tólf ára. Á

Grænlandi eru erlend fyrirtæki einnig á höttunum eftir fiskikvótum. Á Íslandi eiga íslensk fyrirtæki samstarf við fjölþjóðafyrirtæki um uppkaup á fiskikvótum til að mynda í Namibíu. Að sögn íslenskra og norskra fjölmiðla taka norræn fyrirtæki þátt í fjármögnun og miðlun greiðslu fyrir viðskipti á náttúruauðlindum víða um heim gegnum fyrirtæki í skattaskjólum.

Í Suður-Chile reisir norska fyrirtækið Statkraft fjölda vatnsorkuvera í ánni Pilmaiquén án tillits til réttinda frumbyggja á staðnum. Margir leiðtogar og aðgerðasinnar meðal heimamanna hafa verið hneptir í fangelsi og hervæðing hófst þar um slóðir eftir að frumbyggjar fóru að andmæla framkvæmdunum. Auk þess munu vatnsorkuverin trufla hringrás vatnsins, raska för dýra, sundra vistkerfum í ánni og breyta rof- og urðunarferlum. Nú hafa tvö vatnsorkuver verið reist í ánni og hefur Statkraft fyrirætlanir um að reisa fjölda vatnsorkuvera sem mynda risastóran múr. Er þetta gert til að framleiða orku til námuvinnslu í Suður-Chile sem mun valda enn meiri mengun náttúrunnar.

Þær reglur sem gilda í dag duga skammt til að hægt sé að draga fjölþjóðafyrirtæki til ábyrgðar. Uppbygging fyrirtækjanna er margslungin og þau notfæra sér veikleika landanna, til að mynda réttaróryggi, spillingu og skort á lýðræði. Reglur Sameinuðu þjóðanna um fyrirtæki og mannréttindi eru valfrjálssar og nægja ekki til að auka ábyrgð fyrirtækja á mannréttindum. Valfrelsið gerir að verkum að afar erfitt er að dæma fyrirtæki fyrir mannréttindabrot.

Alþjóðlega bindandi reglur um ábyrgð fyrirtækja á mannréttindum myndu draga úr líkum á því að fjölþjóðafyrirtæki fremdu mannréttindabrot. Þau geta falist í hryllilegum vinnuaðstæðum þrælkun líkustum eða að bændur missi ræktunarland sitt þegar fyrirtæki semja um aðgang að jörðinni eða þegar þau eyðileggja dýrmæt náttúrusvæði og heimili fólks með losun frá iðnaði eða námum en axla ekki ábyrgð á afleiðingum gerða sinna.

Norðurlöndum ber að styðja þau sjónarmið að mannréttindi og réttur heimamanna á náttúruauðlindum vegi þyngra en gróðahagsmunir fyrirtækja. Norræn nytsemi verður til í öflugum samstarfi Norðurlanda um mál sem varða félagslega ábyrgð fyrirtækja, mannréttindi og réttinn á náttúruauðlindum. Það varðar hagsmuni almennings á Norðurlöndum að norrænar náttúruauðlindir verði áfram opinberar og í eigu þjóðarinnar, einnig að norrænir aðilar virði mannréttindi um heim allan. Norðurlöndunum er mikill ávinningur í því að efla alþjóðasamninga sem skapa alþjóðlegar reglur. Því ber ríkisstjórnunum landanna að styðja bindandi samning Sameinuðu þjóðanna um fyrirtæki og mannréttindi, svonefndan Binding Treaty. Samningnum er ætlað að efla sjálfbærar framleiðslukeðjur og draga úr skaðlegum áhrifum sumra fjárfestinga á fólk og umhverfi. Það styrkir stöðu heimamanna í málaferlum og gerir það kleift að sækja fjölþjóðafyrirtæki til saka vegna brota á mannréttindum. Fyrir vikið yrði erfiðara fyrir fyrirtækin að hegða sér siðferðilega rangt þegar þau fjárfesta í löndum sem búa við spillingu og lítið réttaröryggi.

Ríkisstjórnun Norðurlanda ber beita sér fyrir samningnum á heimavelli og á vettvangi ESB. Þá ber Norðurlöndunum að endurskoða innlenda löggjöf um ríkisfjárfestingar utan Norðurlanda og semja aðgerðaáætlanir sem koma í veg fyrir að fjárfestingar bitni á mannréttindum í fjárfestingarlandinu en verndar eignarrétt fólksins yfir náttúruauðlindunum.

Norðurlöndum, 30. september 2020

Christian Juhl (Ø)

Daniel Riazat (V)

Freddy André Øvstegård (SV)

Høgni Hoydal (T)

Kolbeinn Óttarsson Proppé (VG)

Lorena Delgado Varas (V)

Rasmus Nordqvist (SF)

Sofia Geisler (IA)

Steinunn Þóra Árnadóttir (VG)

Veronika Honkasalo (VF)